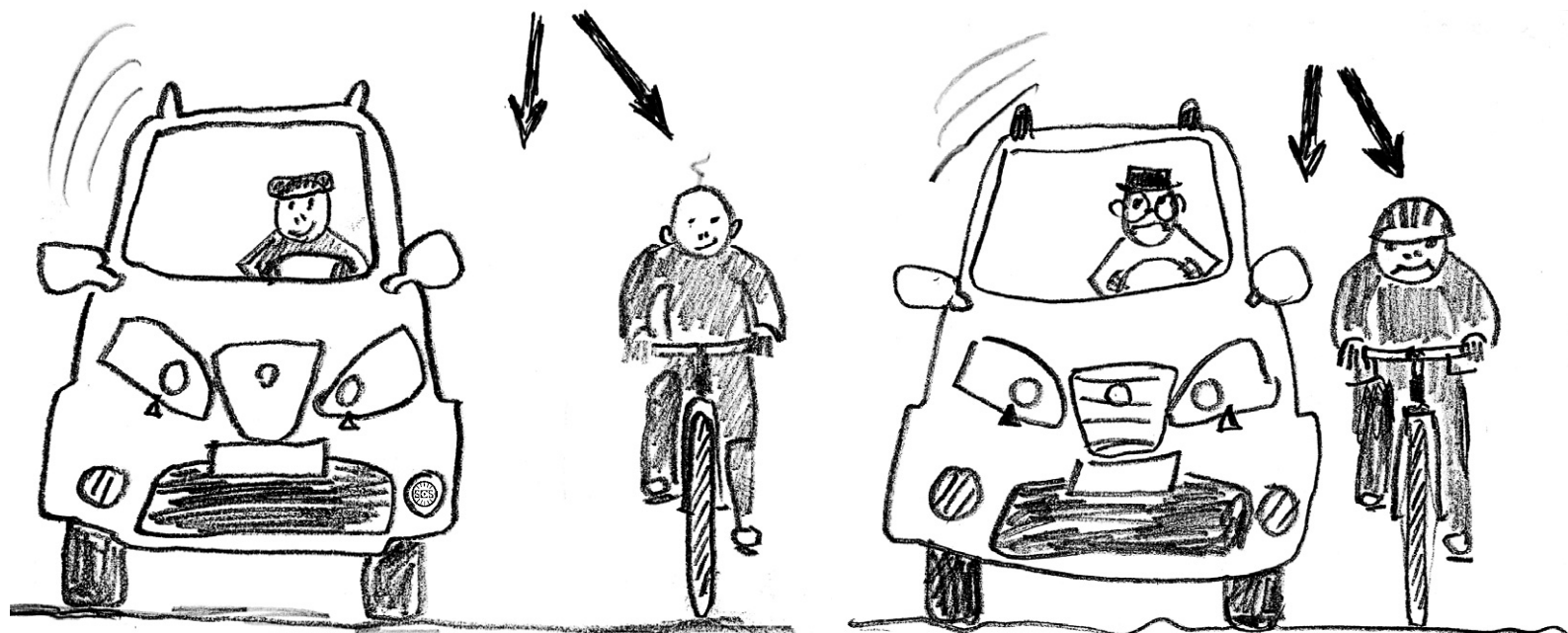
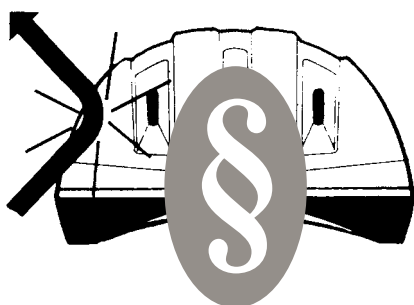

Varning för den okända "hjälmfaran"

Text : BJÖRN ROMBACH • Bild : GUNNAR SVARTENGREN

■ Det är inte ofta dagstidningarna skriver något om cykel som är särskilt intressant. Tvärtom – de skriver lite och det som skrivs är ofta inget väsentligt. Men Sara Rosén och Yenz Öhman på Svenska Dagbladet överraskade med artikeln "Hjälm kan vara farligt i trafiken" den 13 oktober. Och det visade sig senare att både Aftonbladet och Norra Västerbottens Tidsskrift skrivit om samma sak.

Artiklarna utgick alla från forskning utförd av trafikpsykologen Ian Walker vid Bath University i England. Han har visat att cyklister kan leva farligare med hjälm än utan. Det lät så provocerande att vi beslöt att granska källan på www.bath.ac.uk.

Hjälm användare tar större risker

NCT har tidigare diskuterat den utjämnning av den upplevda risken som cyklister med hjälm ägnar sig åt. Människor finner normalt en viss risknivå acceptabel. Vid stress, under inverkan av alkohol eller utsatt för gruppträck kan man höja gränsen för de risker man är villig att ta. Men under normala förhållanden tar var och en av oss de kalkylerade risker vi anser rimliga. Vi cyklar exempelvis i stadstrafik – men tar det försiktigt.

En cyklist med hjälm känner sig bättre skydd-

dad. Med all rätt. Men det gör också att man kan tänka sig att cykla med lite mindre marginaler. Man vågar mer, eftersom man upplever att risken kanske då hamnar på samma nivå som vid cykling utan hjälm.

Den överdrivna hjälmpropagandan kan ge cyklisterna intrycket att en hjälm skyddar mer än den gör. Den hjälper bra när man faller av cykeln i låg fart och när barn cyklar omkull. Men skyddet vid bilrockor är högst begränsat. Hjälmen skyddar trots allt bara mot vissa skullskador. En övertro på hjälmen gör att riskkompensationen lätt kan gå för långt. Man tar alltså större risker än vad hjälmens skydd motiverar och är därmed mindre säker med hjälm än utan. Men det visste du kanske redan.

En fiffig studie

Ian Walker är en välrenommerad forskare vid universitet i Bath. Hans forskningsresultat om cykelhjälm har blivit accepterade för publicering i en vetenskaplig tidskrift (Accident Analysis & Prevention). Det betyder att projektet är bra genomfört och att det gett ett vetenskapligt bidrag.

Det Ian Walker gjort är att han testat hur bilister reagerar på hjälm användning hos cyklister. Han monterade en dator och en avancerad mätutrustning på sin cykel. Med dessa registrerade han vilket avstånd bilisterna höll när de körde om honom. Han studerade 2 500 omkörningar. Vid hälften av dem bar han hjälm, medan han vid den andra hälften cyklade utan.

8,5 centimeter närmare

Bilisterna visade sig göra en riskkalkyl som motsvarar den cyklisterna gör. När de körde om Ian med hjälm låg de i genomsnitt 8,5 centimeter närmare. På så sätt minskade bilisterna de hjälm bärande cyklisternas säkerhetsmarginal. Dyker en ojämnhet eller ett smärre hinder upp

i vägen finns inte lika brett vingelutrymme kvar. Det betyder att risken för en trafikolycka ökar med hjälmen på.

Man kan förstå bilisternas bedömning. En hjälm bärande cyklist kan framstå som mer förständig och van vid cykling i trafik. Med hjälm är cyklisten också bättre skyddad. Men om både cyklist och bilist gör denna riskkompensation kan riskökningen bli dramatisk för den cyklist som bär hjälm. Ovetande om varandras beteenden kan båda trafikanterna fullt ut kompensera för det ökade skydd som hjälmen antas (?) ge.

Riskerna varierar

Intressant är också att bilförare tycks kompensera för sin egen förmåga. Vanliga bilister höll ett genomsnittligt avstånd på 1,33 meter. Lastbilsförarna som i genomsnitt kan antas ha sett sig som mer erfarna, fast de haft ett farligare fordon, låg i genomsnitt 19 centimeter närmare och den genomsnittlige bussföraren hela 23 centimeter närmare.

För att testa om cyklistens kön hade någon betydelse, testade Ian att cykla med kvinnlig peruk. Det visade sig då att bilisterna ökade avståndet med 14 centimeter. Inga foton på förklädnaden låg tyvärr ute på nätet. Men med tanke på att Ian var lång och skäggig på de bilder jag sett, är det mer troligt att han togs för en tok i peruk.

Hjälm kräver ökad försiktighet

Men skämt åsido visar studien att hjälm användning ökar risken för trafikolyckor där cykel och motorfordon är inblandade. Ian Walker blev själv påkörd av både en buss och en lastbil under experimentet. Vid bägge tillfällena bar han hjälm.

Det är inte självklart att man av studien ska dra slutsatsen att det är klokast att avstå hjälmen. Men cyklar man med hjälm på vågar man biltrafik, bör man öka sin försiktighet för att kompensera för den ökade risk som bilisterna utsätter en för. □